

Gökalp Yılmaz, G.. & Buyuran, B.H. (2023). Yüzücüler (The Swimmers) Filmi Üzerinden Düzensiz Göçmenliği Okumak, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 14(54), 1436-1452.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.3369>

ISSN: 2146-1961

Makale Türü (ArticleType): Araştırma Makalesi

YÜZÜCÜLER (THE SWIMMERS) FİLMİ ÜZERİNDEN DÜZENSİZ GÖÇMENLİĞİ OKUMAK

Gaye GÖKALP YILMAZ

Doç. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, Türkiye, gayegokalp@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6304-3425

Bengisu Hilal BUYURAN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, Türkiye, bb-hilal@hotmail.com
ORCID: 0009-0006-3498-3289

Gönderim tarihi: 12.07.2023

Kabul tarihi: 08.11.2023

Yayın tarihi: 03.12.2023

Öz

1980'lerin ortalarında başlayan ve 2001'li yıllara kadar da sığınmacı, mülteci olarak devam eden göç hareketleri daha sonrasında düzensiz bir hale gelerek düzensiz göçün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Göç hareketlerinin yansımaları kültürel, siyasi, ekonomik vb. boyutlarla gündeme gelmektedir. Göçe neden olan sebepler haricinde kaynak, transit ve hedef ülkeler üzerinde de çeşitli etkiler yaratmaktadır. Özellikle düzensiz ve kayıt dışı niteliği olan göçlerle birlikte hedef ya da transit ülkelere yönelik göç dalgaları oluşmaktadır. Bu göç dalgalarının oluşmasında da çeşitli kaynaklar aracı konumunda yer almaktadır. Bu bağlamda, göçün bir ticaret haline dönüşmesi ve düzensiz göç endüstrisinin göçün önemli bir parçası haline geldiği görülmektedir. Göç hareketliliği çeşitli yazınlar ve film/dizi sektöründe sıklıkla yer almakta olan bir sosyal olgudur. Bu bağlamda bu çalışmada, 2011 yılında başlayan ve ilerleyen yıllarda yoğun düzensiz göçe sebep olan Suriye iç savaşının sinemaya yansımalarının bir örneği olan "Yüzücüler (The Swimmers)" filmi incelenecektir. Bu inceleme ile aslında insanların göçe neden yöneldikleri ve göç sürecindeki deneyimleri ve zorlu mücadelelerine yer verilecek ve filmde yer alan imgeler üzerinden göç ve göçmenliğe ilişkin kavramlar tartışılacaktır. Filmde de yer aldığı gibi, insan kaçakçılığı ve düzensiz göç sürecinde, sınırların yasal olmayan şekilde ihlal edilmesi ve bu ihlal noktasında aracı olan kaçakçılar ve işbirlikçiler yer almaktadır. Dolayısıyla, özellikle uluslararası boyutta olan göçler de kaçak göçmenlik ve küreselleşme ile de ağlarını genişletmektedir ve filmde de bu kavramların sıkça işlendiği dikkat çekmektedir. Türkiye'nin göç hareketliliğinin daha çok dışa dönük olmasından ziyade artık göç alan bir ülkeye dönüşmesi ile aslında sınır genişliği ve komşu ülkelerinde olan siyasi, politik sebeplerin etkili olduğu görülmektedir. Hem ülke içinde hem de uluslararası bir transit olarak geçiş ülkesi görülen Türkiye düzensiz göç ve insan ticaretinin de yoğun yaşandığı bir ülke olmuştur. Alınan önlemlerin yetersiz kalması nedeniyle düzensiz göçünde önüne geçilememektedir. Bu nedenle, bu çalışmada her dönemde farklı bir şekilde karşımıza çıkan göç olgusuna ve göçün türlerinden biri olan düzensiz göç ve yerleşim yeri olarak transit olan göçler üzerinden göçün bir endüstriye dönüşmesine, göç ticaretine ve bu doğrultuda göçü konu alan "Yüzücüler (The Swimmers)" filmi üzerinden bir okuma gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Göç, düzensiz göç, Göçmen Ağları, Yüzücüler.

READING IRREGULAR IMMIGRATION THROUGH THE MOVIE SWIMMERS

ABSTRACT

Migration movements, which started in the mid-1980s and continued as asylum seekers and refugees until 2001, later became irregular and led to the emergence of irregular migration. Reflections of migration movements are cultural, political, economic, etc. comes to the fore with its dimensions. Apart from the reasons that cause migration, it also creates various effects on source, transit and destination countries. Migration waves towards destination or transit countries occur, especially with irregular and unregistered migrations. Various sources act as intermediaries in the formation of these migration waves. In this context, it is seen that migration has turned into a business and the irregular migration industry has become an important part of migration. Migration mobility is a social phenomenon that is frequently mentioned in various literatures and in the film/series industry. In this context, in this study, the movie "The Swimmers", which is an example of the cinema reflection of the Syrian civil war, which started in 2011 and caused intense irregular migration in the following years, will be examined. In this review, the reasons why people turn to migration, their experiences and difficult struggles during the migration process will be included, and the concepts of migration and migration will be discussed through the images in the film. As stated in the movie, in the process of human trafficking and irregular migration, illegal border violations and smugglers and collaborators who act as intermediaries in this violation are involved. Therefore, migration, especially on an international scale, expands its networks through illegal immigration and globalization, and it is noteworthy that these concepts are frequently discussed in the film. It can be seen that Turkey's migration mobility, rather than being more outward-oriented, is now turning into a country that receives immigrants, and that the wide border and political reasons in neighboring countries are effective. Turkey, which is seen as a transit country both within the country and internationally, has also become a country where irregular migration and human trafficking are intensely experienced. Irregular migration cannot be prevented due to the inadequacy of the measures taken. For this reason, in this study, the phenomenon of migration, which we encounter in different ways in every period, and the transformation of migration into an industry through irregular migration, which is one of the types of migration, and migrations in transit as settlements, migration trade and the movie will be analyzed through the film; "The Swimmers", which is about migration.

Keywords: Immigration, Irregular migration, Immigrant Networks, The Swimmers

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca, coğrafi, toplumsal, siyasal ve ekonomik koşullara ve iklime bağlı olarak insanların toplu ya da bireysel olarak mekân değiştirmesi en sık rastlanılan toplumsal olgulardan biridir. Bu bağlamda, göç ve göçmenlik özellikle sosyal bilimler açısından, toplumsal ve siyasal hayatın en önemli çalışma konularından birini oluşturmaktadır. Hem bireysel hem de toplumsal açıdan göç ve göçmenlik gerçeği, toplumsal değişimin en önemli dinamiklerindedir. Ne var ki, göç ve göçmenlik sürekli değişen dinamiklerle birlikte dinamik bir olgudur ve göç/göçmenlik halleri ve kuramları zaman içerisinde haklar, kimlikler ve aidiyet gibi farklı tartışma alanlarını da beraberinde getirmektedir.

Göç olgusu her dönemde farklı bir nedenle tarihte yer edinmiştir. Siyasi, kültürel veya ekonomik nedenlerle ortaya çıktığı varsayılan göçün genel olarak anlamı da bu sebeplerden ötürü yapılan iç ve dış göçler üzerinden ele alınmaktadır. Güney ve Cengiz'e (2023: 239) göre *göç dünya tarihinde bir çağın kapanması ve Kavimler Göç'ünden bu yana, ülkelerin birbirleri üzerinde ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal anlamda etkileri bulunan ve insan temel alan bir konu* olarak görülmektedir. İnsanların emek için gerçekleştirdiği göçler, savaşlar nedeni ile gerçekleşen zorunlu göçler veya mübadele sonucu ortaya çıkan kaçınılmaz olarak en fazla etkilenen insan ve toplumsal ilişkilerdir.

Göçler iç ve dış göç olmak üzere iki şekilde ele alınmaktadır. Kısa veya uzun süreli olarak aynı sistem içerisinde yer değiştirme hareketleri iç göçü tanımlarken; bazen farklı sistemler ve kendi özgü şekilde başka ülkelere yapılan göçlerde dış göçleri oluşturmaktadır (akt. Güllüpınar, 2012: 56). İç ve dış göçler bazen zorunlu bazense gönüllü göç olarak da karşımıza çıkmakta ve göç farklı şekillerde oluşmakta ve sınıflandırılmaktadır.

Göçün bireyin rızası ile gönüllü veya gönülsüz yapılması, süresi üzerinden geçici veya sürekli olması, yerleşim yeri açısından transit veya yerleşik göç olarak karşımıza çıkarken günümüzde de çok tartışılan yasallığı açısından baktığımızda ise yasal veya kaçak göç ile göç edenin özellikleri üzerinden bakıldığında ise beyin veya vasıflı göç ve vasıfsız göç akla gelen belli başlı kategorileridir (Güllüpınar, 2012: 57).

Bireylerin farklı sebeplerle de olsa uluslararası veya genel olarak göç hareketliliğine etkileri bulunmaktadır. Ekonomi, sığınma, savaş gibi durumların haricinde de bireyler refahları için veya buldukları ülkelerde kendilerine verilen hakların yetersizliği gibi nedenlerle göç etmeyi tercih edebilmektedir. Özellikle son yıllarda yaşam biçimi göçü (*lifestyle migration*) ile emekli veya iklimlere bağlı olarak farklı göç ve göçmenlik türleri sosyal bilimlerin inceleme konusu olmaya başlamıştır. Südaş ve Mutluer'in (2010: 34) de çalışmalarında değindiği gibi yaşam kalitesini belirleyen geçici veya kalıcı olarak bireylerin buldukları göç hareketlerinde emekli göçü, çalışma olanakları harici tüketim odaklı turizme bağlı göç çeşitliliği, kaynak ülkelerinin aslında diğer göç türlerinde olduğu gibi ekonomiden ziyade yaşam standardının ve refah seviyesinin yüksek olduğu ülkelere göre seçilmesi ile yaşam biçimi göçünün *şemsiye* kavram olarak ortaya çıktığı söylenebilmektedir. Göçün ekonomi veya belirli zorunluluklar haricinde gönüllü olarak coğrafi ve kaynaklara kolay ulaşabilirlik açısından çok boyutlu bir olgu olara da karşımıza çıkmaktadır. Görer'in (2014: 209) de belirttiği gibi göçler (emekli göçü, konfor göçü, yaşam tarzı göçü, konut göçü gibi) yaşam tarzı göçü başlığı altında toplanıp *daha iyi bir yaşam*

ülküsü ile iyi ve kaliteli yaşam düşüncesi ile sergilenen davranış ve tercihlerle şekillenmektedir. Bu noktada dikkat çeken bir diğer göç olgusu ise kadın göçleri yani göçün feminizasyonudur. Göçün feminizasyonun tanımı ise kadın göçmenlerin diğer göçmenler içerisinde ki oranının artması ile daha görünür hale gelmesiyle beraber erkeklerden bağımsız olarak çalışmak için göç eğilimi gösterilmesi olarak ifade edilir (IOM, 2009). Çalışma koşulları, evlenme veya aile birleşimi gibi durumlarla yapılan gönüllü göçler haricinde de güvende hissetmeme, baskı gibi durumlarla ve kimi zaman ataerkillikten kaynaklı olarak zorunlu göçlerde de görülmektedir.

Göç eden kişilerin göç etme şekillerine göre statülerinin ve toplumsal konumlarının farklılaştığı görülmektedir. Bir ülkeye kaçak yollarla girerek göç eylemi gerçekleştirildiğinde, bu durum düzensiz göçmenlik olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, düzensiz göçmenliğin sektöre dönüşmesi ile göç endüstrisinde farklı kurumların ve araçların yasal olmayan konumlanışları ortaya çıkmaktadır.

Göç hareketlerinin tarihi incelendiğinde, özellikle sosyoekonomik temelli gerçekleşen gönüllü göçlerin, kapitalizmin gelişimiyle hız kazandığı ve göç kararının alınmasında, sistemin yarattığı istihdam talebinin karşılanması düşüncesinin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir (Tümtaş, 2020: 35). Avrupa'ya Türk işçi göçü ele alınacak olursa, 1960'larda yurtdışına emek göçleri ile başlayan süreçte 1970'lere gelindiğinde aile birleşimleriyle farklı bir özelliğe evrilerek, erkek ve vasıfsız işçi tipolojisinden farklı olarak, heterojen ve her kesimden bireyin dâhil olduğu toplumsal bir hareketlilik ortaya çıktığı görülmektedir. Güllüpınar'a göre (2012:57) 1990'lı yıllardan sonra ekonominin küreselleşmesiyle uluslararası iletişim ve ulaşım kaynaklarının gelişmesinin aslında uluslararası göç sürecinde bir karmaşıklığa sebep olmasıyla beraber kültürler, aileler ve etnik gruplar üzerinden ilişki ağlarının şekillenmesi ve göç analizine katılması söz konusu olmuştur.

Türkiye özelinde ise göç olgusuna bakıldığında, Türkiye kimi zaman göç alan ve düzensiz göçmenliğin önemli transit ülkelerinden biri olarak görülse de kimi zaman göç veren bir ülke olarak görülmektedir. Özellikle son yıllarda Türkiye'nin transit göç ülkesi olarak kabul edilmesi ve AB ülkeleri ve diğer ülkeler arasında bir köprü misyonu üstlenmesi bu akımların oluşmasında öncüdür. Güney ve Cengiz'in (2023:241) çalışmalarında yer verdiği gibi aslında *Türkiye'ye göç akımlarıyla ilgili olarak yapılan* özellikle son çalışmalarda, farklı şekillerde adlandırılan göçmenler olduğu (vatansız halklar, düzensiz göçmenler ve sığınmacılar) ve güvencesiz koşullar altında istihdam edildikleri gözlenmektedir.

Bu çalışmanın temel inceleme konusu olan *Yüzücüler* filmi de transit göçe değinerek, düzensiz göçmenlik üzerinden göç deneyimlerini aktarmayı ve göçmenlik hallerini öne çıkarmayı amaçlamaktadır. 2022 yapımı olan ve Sally El Hosain tarafından yönetilen *Yüzücüler* filmi, Suriye iç savaşından kaçabilmenin yollarını arayan iki kız kardeş ve kuzenlerinin Türkiye'yi başlangıç için bir köprü(transit geçiş alanı) ülke olarak kullanıp Yunanistan'a gitme ve oradan da Almanya'ya ulaşabilme çabalarını anlatmaktadır. Ayrıca film, göç eden bireyler üzerinden göç hikâyelerini, geçtikleri zorlu yolları, kaçak göçmen ticaretini ve zorluklarını, ötekileştirmeleri ve düzensiz göçmenliğin deneyimlerini ön plana çıkarmaktadır.

TRANSİT GÖÇ VE DÜZENSİZ GÖÇ KAVRAMLARI ÜZERİNE

Düzensiz Göçlerin Başlangıcı: Transit Göç

Bir ülkeden başka bir ülkeye geçişte kullanılan bir sistem veya köprü olarak işlevselleştirilen ülkeler transit göçte belirleyici olmaktadır. Özellikle iç çatışmalar ya da politik çatışmaların yoğun olarak yaşandığı Ortadoğu ülkeleri ya da siyasal rejimlerin istikrarsız olduğu Afrika ülkeleri, Afganistan ve Pakistan gibi ülkelerde can güvenliğinin tehlikede olması gerekçesiyle binlerce kişi düzensiz göçmen olarak yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmıştır ve kalmaya devam etmektedir. Bu gerekçe ile kendilerine hedef ülkeler belirleyen düzensiz göçmenler, bu hedefe ulaşabilmek için farklı ülkelere geçerek ve farklı araçlardan yararlanarak kontrolsüz biçimde hareket etmektedir.

Topcuoğlu'na göre (2016:5) *1990'lı yılların başında, Avrupa Birliği'ne komşu ülkelere gelen ve problem olarak görülen veya istenmeyen göçmenleri açıklamak için kullanılan transit göç kavramının tanımlanması muğlaklıklar içermektedir. Düzensiz göçmenlerin genel olarak Avrupa Birliği ülkeleri hedef ülke seçmeleri neticesinde, Türkiye daha çok transit ülke olarak düzensiz göçmen kaçakçılığının da merkezlerinden biri haline gelmiştir.*

Transit göç ve düzensiz göçmenliği Avrupa Birliği sınırlarından uzak tutmak için düzensiz göçmenlikle mücadele ve şartları düzenlemeyi amaçlayan çeşitli uluslararası örgütler gündemlerini transit göç üzerine yoğunlaştırmışlardır.

“1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren faaliyet göstermeye başlayan örgütlerin bazıları şunlardır: *Uluslararası Göç Örgütleri (IOM), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı(OSCE)*. Bu örgütlerin aynı zamanda düzensiz göçmenlik ve insani ihtiyaçların sağlanması noktasında da önemli görevler üstlenmektedir” (İçduygu, 2000: 357).

Transit göç temelde hedef ülkelere doğru yoğun, kayıtsız ve düzensiz insan hareketliliğine dayanıyor olsa transit ülkeler açısından da önemli insani sorunlar ve yasadışı insan kaçakçılığı gibi olguları beraberinde getirmektedir. Bu açıdan Uluslararası “Göç Örgütü (IOM) tarafından hedef, kaynak ve transit ülke tanımlamaları aşağıdaki gibi yapılmaktadır;

“Göç hareketlerinin başlangıcı olarak görülen hedef konumdaki ülke için *hedef ülke*, hedef konumunda olan ülkeye bulunan ülkenin sınırları üzerinden kalıcı veya geçici olmak amacıyla terk edilen ülke için *kaynak ülke* ve bu göç hareketlerinin düzenli veya düzensiz olarak ülke içlerinden geçiş ise *transit ülke* olarak yer almaktadır” (IOM, 2013).

Yirmi birinci yüzyılda daha çok düzensiz ve transit göçlerden kaynaklanan nüfus hareketlerinin yoğunluk kazanması, göçün kaynak, hedef, transit ülkeler üzerinde doğurduğu uluslararası politik, ekonomik ve sosyal sonuçlar üzerinden şekillenmektedir (Tepealtı, 2019:126). Avrupa Birliği ülkelerinin düzensiz göçmenleri sınırlarından uzak tutma baskısı ve düzenlemeleriyle, uluslararası hukuk kurallarının uygulanması süreçleri düzensiz göç ve göçmenliği Avrupa Birliği ve Türkiye arasında önemli siyasi gerilim noktalarını inşa etmektedir.

Yılmaz'a göre (2014:1689) az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler artan nüfusla beraber yeterli ekonomik ve sosyal imkânlarla sahip olmadıkları için ve buna bağlı olarak ortaya çıkan iç savaşlar veya bölgelerinin sınırları üzerindeki güvenlik endişesi yaratmasından ötürü göçe yönelim sağlamışlardır. Bu sayede de Avrupa ülkelerinin işgücü açıklarından faydalanmak göçün avantajı olarak öngörülürken diğer yandan sıkı göç politikaları neticesinde düzensiz göç ve düzensiz göçmenlik olgusu yaygınlaşmaya ve hedef ve transit ülkeler için önemli bir toplumsal sorun haline gelmeye başlamıştır.

Düzensiz Göç

Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde özellikle son yıllarda meydana gelen iç savaşlar ve politik istikrarsızlıklar insanların kendilerini koruma içgüdülerinden ve kaostan kurtulmak için başvurdukları bir yöntem olarak düzensiz göçü ortaya çıkarmaktadır. Düzensiz göç, hedef ülke açısından bir göçmenin yasal yollarla ülkeye giriş yapmasına rağmen izin verilen kalış süresinden fazla kalması ya da ülkeyi terk etmesi gereken zamanda terk etmemesi veya bu ülkeye belgesiz olarak giriş yapması anlamına gelmektedir (Çelik ve Şemşit, 2019: 284). Transit ülke açısından ise bireyin ülkesini terk ederek yasal ya da yasa dışı bir yöntemle hedef ülkeye ulaşmak amacıyla transit ülkeye girmesi ve hedef ülkeye geçişi mümkün olana kadar burada kalması şeklinde tanımlanmaktadır (Çelik ve Şemşit, 2019: 284). Burada yer alan tanımlar ekseninde, düzensiz göçler, hedef, kaynak ve transit ülkeler bağlamında, özellikle 1990'lar sonrasında oldukça önemli bir toplumsal, hukuki ve uluslararası olgu haline gelmiştir. Ayrıca, uluslararası insani bir sorun haline gelen düzensiz göçmenlik, sağlık, eğitim, barınma ve gündelik hayatın devamlılığı açısından, transit ve hedef ülkeler için önemli düzenlemeleri gerekli kılmaktadır.

Uluslararası göç hareketlerinin 1990'lar sonrasından itibaren sıklıkla düzensiz göçmenlikle karakterize edilmesinden önce, kitlesel göç hareketleri olarak tanımlanabilecek, uluslararası emek göçü, Avrupa'ya yönelen bir nitelik taşımaktaydı. İkinci Dünya Savaşı sonrası yıkılan Avrupa'da, kaybolan insan kaynakları neticesinde, savaşın ağır tahribatını ortadan kaldırmak ve yeniden inşa süreçlerini ortaya koyabilmek mümkün değildi. Bu bağlamda, Avrupa ülkelerinin ihtiyacı olan altyapı ve sanayi hamleleri için İtalya, Yunanistan, Yugoslavya ve ardından Türkiye gibi görece daha az gelişmiş ve ekonomik açıdan dezavantajlı ülkelere yabancı işçi alımı konusunda ülkeler arasında ikili antlaşmalar yapılmıştır. Türkiye ve Avrupa ülkeleri özelinde, 30 Ekim 1960'da Federal Almanya ile, 1964 yılında Belçika ve Hollanda ile, 1966'da Fransa ile, 1967'de İsviçre ile ve 1970'te de İngiltere ile karşılıklı işgücü antlaşmaları imzalanmıştır (Abadan- Unat 1976: 6-7). 1960'lar ile başlayan süreç öncelikle yabancı misafir işçi kavramıyla tanımlanmış ve işçilerin bir ya da iki yıllık kısa sözleşmelerle Avrupa'da çalışarak ülkelerine dönmeleri amaçlanmıştır. Ancak, giden işçiler ve hatta işverenler için de kısa süreli çalışma verimli kabul edilmeyip söz konusu antlaşmalar uzatılmış ve geçici olarak başlayan "misafir işçi" olgusu zaman içerisinde sürekli ertelenen bir dönüş hikâyesine evrilmiştir. En sonunda ise hiç gerçekleşmeyen yurda dönüş, 1970'lerde Avrupa ülkelerinin misafir işçilere kapılarını kapatmalarıyla birlikte "aile birleşimi" yoluyla yeni bir karaktere bürünmüştür.

Kapanan kapılar sonucunda Avrupa'ya giden işçilerin artık ülkelerine dönmeleri gerektiği tartışmaları sonuç vermemiş, Avrupa ülkelerinin misafir işçilerin dönüşünü özendirmek için sundukları özendirme politikaları etkili

olamamış ve tam aksine misafir işçiler buldukları ülkelerin sosyal haklarından faydalanmak ve aile birleşimi talebi ile de bu süreci farklı bir evreye taşımışlardır. Yıllar içerisinde, ülkelerin sosyoekonomik durumları farklılaşmaya başlamış ve Gençler'in (2005:176-177) de değindiği gibi 1980'li yılların sonuna doğru göç veren ülkelerden olan *İspanya, İrlanda, Yunanistan* gibi ülkeler yavaş yavaş hedef ülke haline gelmeye başlamışlardır. Ayrıca, gelişmiş ülkelerin, düşük niteliğe sahip göçmen işgücüne ihtiyaçlarının kalmamasından dolayı göçmenlere yönelik engeller ve sınır denetimleri sıkı biçimde uygulanmaya başlanmıştır. Ülkelerinde can güvenliği konusunda tehdit altında oldukları iddiasıyla, yasal yollardan göç etme imkânı olmayan göçmenler düzensiz göç hareketinin oluşmasına neden olmuştur. Bu durum ülkeler üzerinde düzensiz göç ile mücadele yolları aranmasına ve Avrupa Birliği'nin yasadışı ve düzensiz göç konusunda oldukça sert sınır kapıları uygulamaları oluşturmaya başlamasına ve transit ülkelere düzensiz göçmenlerle aralarında tampon bölge yaratmaları konusunda baskıcı uygulamaların geliştirilmesine neden olmuştur.

Erder ve Kaşka'ya göre (2003:17); ulus-devletlerin yasalarıyla uyumayan düzensiz göçler, yasadışı göç olarak adlandırılmakta ve bu durumun oluşmasında üç neden etkili olduğu düşünülmektedir. İlk olarak ülkeye giriş veya çıkışta kullandıkları yöntemlerin yani sınırın yasadışı olarak geçilmesi, ikincisi buldukları ülkenin vize veya ikamet izni ile ilgili kanunlarına uymamaları ve sonuncusu ise buldukları ülkenin çalışma şartlarını belirleyen kanunlara uymamalarıdır. Herhangi bir belge ya da kaydı bulunmayan göçmenlerin tehdit unsuru haline geldiği iddia edilmekte ve bu durumla savaşılmaması gerektiği vurguları yapılmaktadır. "Kısaca, yasadışı göç ve düzensiz göç kavramlarının sınır dışında veya içinde kontrollere tabii tutulmasını ve buna bağlı olarak gözetim, denetim gibi politik ortamın oluşmasını, yasadışı ya da düzene uyulmamasıyla beraber düzeni tehlikeye atma gibi çağrışımları içeren kavramlarla veya söylemlerle yeniden üretilmektedir" (Topcuoğlu, 2016:9).

"Düvell'e göre (2011);Avrupa'da oluşan düzensiz göçlerin aslında üç dönüm noktası vardır. İlk olarak Sovyet bloğunun çökmesi ardından AB ile birleşme süreci ve genişlemesi ardından bunların sonucu olarak Doğu Avrupa ülkelerinden AB'ye yeni göç yollarının oluşması olarak görülmektedir. Bu dönüm noktalarına aslında günümüzden eklemeler yapmak gerekmektedir. Mesela Afganistan ve Suriye'deki savaşlar nedeniyle artan mülteci göçünün oluşması ve artan terör olaylarından dolayı aslında yoğunlaşma sağlanan güvenlik ve istila korkularıdır" (akt. Topcuoğlu, 2016:10).

Özellikle güvenlik endişesi ile insanların ülkelerinde veya bölgelerinde var olan değerlerin kaybolacağına, düzensiz göçmenlikle beraber düzensiz artan nüfusun var olacağına, işgücü açıklarının oluşmasına sebebiyet vermesi ve göçmenlere sosyal ve ekonomik olanaklar sağlanamayacak olması düşüncesi neticesinde, düzensiz göçün ortaya çıkması ile oluşacak sorunlara karşı sıkı bir göç politikası uygulanması gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda, mücadele edilmesi gereken bir diğer yasal, siyasal ve toplumsal sorun ise göç endüstrisi yani göçmen kaçakçılığıdır. Ancak, düzensiz göçle mücadele insan ticareti ve göçmen kaçakçılığının yaygınlaşması ve kontrol altına alınamıyor olması nedeniyle yeni bir boyuta taşınmıştır. Bu yeni boyut hem hukuki hem de insani anlamda yeni yüzyılın en önemli siyasal ve toplumsal problemlerinden biri olarak, ulus-devletlerin siyasal istikrarsızlıklarının artışına paralel olarak sürekli derinleşmektedir.

GÖÇ ENDÜSTRİSİ

Göçmenlerin göç etmeleri için aracı konumunda yer alan ve bu durumu bir ticarete, kaçakçılığa çeviren sistem göç endüstrisini oluşturmaktadır. “Seyahat acenteleri, işçi simsarları, aracılar, tercümanlar, göç ile ilgili konularda hizmet veren avukatlar, göçmen kaçakçıları, işçi havalelerini kaynak ülkeye aktarmaya yönelik sistem kuran bankalar aracı kurumlar bu endüstrinin birer parçasıdır” (Castells ve Miller, 2008:161). Göç hareketinin bir unsuru haline gelen bu endüstri uluslararası bağları ve sosyal ağları farklı bir boyuta taşımaktadır.

Castles ve Miller (2008), “küreselleşme bağlamında birbirlerinden uzakta olan ve uzaktan iletişim kuran insanların bu ağlar vasıtasıyla “ulus-aşırı cemaatler” oluşturduklarını ve mevcut koşullarda bu cemaatlerin hızla çoğaldığını savunmaktadır”. Ulusal sınırların yasadışı göçler ile ihlal edilmesi ve bu duruma öncülük eden insan kaçakçıları da sürecin derinleşmesinde etkin rol oynamaktadır. Ayrıca, Avrupa Birliği’nin Schengen Bölgesi olarak tanımlanan iç sınırları içerisinde ortadan kalkan sınır kontrolleri de, yasadışı göçleri daha zor kontrol edilir hale getirmektedir.

“Schloendhart (2002:27) insan kaçakçılarının ve insan ticareti olgusunun üç farklı şekilde ortaya çıktığını iddia etmektedir. Süreçte, ilk olarak nehir geçişi ile başlamakta ve araçla bir noktadan diğer noktaya nakil edilerek göçmenlerin yolculuğunun sadece bir bölümünde yer alan ve oluşabilecek her fırsatı da değerlendiren amatör kaçakçılar bulunmaktadır. İkinci olarak ise, göç konusunda uygun olan yolları amatörler göre daha iyi bilen ve daha tecrübeli görülen küçük organize suç grupları devreye girmektedir. Ardından göçmenlerin ihtiyaç duyduğu her türlü belgeyi temin etme kabiliyetine sahip olan ve transit ülkelerde ikamet vb. ihtiyaçları giderecek bağlantılara sahip olan yolculuk güzergâhında bulunan görevlileri sayesinde durumlardan hızlı haberi olan uluslararası kaçakçılık örgütleri yer almaktadır” (akt. Yılmaz, 2014: 1690).

Bu sürecin işleyişinde öncelikli olarak Avrupa ülkelerine gitme talebinde bulunan göçmenlerin olması durumunun organize edilmesi önceliklidir. Daha sonrasında ise süreçte, ulaşımda izlenecek yol için ulaşım görevlisine varsa eğer yasadışı göçlere göz yuman veya rüşvet alan bir memura ihtiyaç duyulmaktadır. Belirli bir sınıra varıldığında da hedef olan ülkeye geçiş için tekrar yardımcı olan ve kılavuzluk eden birilerini bulmak gereklidir. Döngü bu şekilde ilerlemektedir ve burada kaçakçılığa öncülük eden kişilerde kendi ticaret kolonisini kurmakta ve araçlarla kurdukları ağlar gittikçe genişlemekte ve sürekli bir döngü halinde faaliyetlerine devam etmektedir.

Günümüzde, kaçakçıların bilerek veya kasıtlı olarak okyanuslara, denizlere elverişsiz teknelerle göçmenleri taşımakta olduğu bilinmektedir. Sahil güvenlik ya da arama kurtarma gemisi fark edildiği zaman ise teknenin motoru bilerek devre dışı bırakılmaktadır. Oluşturulan bu strateji ile oluşan durumun bir göç değil, müdahaleye dönüştürülmesiyle göçmenlerin hedef ülkeye daha kolay şekilde ulaşmalarını sağlamak amaçlanmaktadır. Ayrıca, devletlerin politikalarını ve oluşabilecek tepkilerini bilen kaçakçılar, göçmenlere mülteci olarak görülmelerine yardımcı olacak durumları bildirip bir nevi rehberlik ederek amaçlarına veya hedef ülkeye ulaşmalarını sağlamaktadır (Elmas, 2023:117).

Bu göçler esnasında hedefe ulaşma amacı her zaman başarılı bir şekilde gerçekleşmeyebilmektedir. Ancak, insanlar zor koşullar altında kıyılara ulaşma çabalarına devam etmektedir. Deniz veya kara yolu ulaşımı fark etmeksizin aslında insanları bir suçta teşvik ve dâhil eden ve aynı zamanda belli zamanlarda insanların ölüme de terk edilmesine neden olan yasadışı süreçler kontrolsüz biçimde devam etmekte ve gittikçe yaygınlaşmaktadır.

TÜRKİYE VE DÜZENSİZ GÖÇMENLİK

İçduygu'ya (2014) göre göç yazınında göç veren bir ülke olarak tanımlanan Türkiye, son yıllarda göç alan bir ülke haline gelmiştir. Coğrafi konumundan dolayı deniz veya kara yollarının kullanılması ile transit göçe öncülük etmesi bu durumun başlıca sebepleri arasında görülebilmektedir. Türkiye'ye ulaşan düzensiz göçmenler kimi zaman sığınmacı statüsünde kalmayı tercih edebilmektedir veya kayıt dışı çalışma ihtiyacından dolayı büyük şehirlere hareket edebilmektedir. Farklı bir açıdan da bakılacak olursa, Türkiye'ye fiziki olarak yakın ve komşu olan ve ülkelerde yaşanan siyasi rejim değişiklikleri, iç savaşlar ve mezhep savaşlarına maruz kalan nüfusun etkilenmesi ve can güvenliği tehdidi nedeniyle zorunlu göç dalgaları oluşmaktadır ve bu göçmen akımlarının ilk duraklarından biri olarak Türkiye görülmektedir. Aksel ve İçduygu'ya göre (2012:20), Türkiye'deki göçmenlerin artmasının bir diğer sebebi Avrupa'nın göç rejiminden dolayı niteliğini değiştirecek olması ve Türkiye'nin uluslararası göç sistemlerinde etkili olan küreselleşmeye yoğunlaşmasıdır ve küreselleşmenin etkileri ve karmaşıklığının aslında Türkiye üzerinde farklı göçmen kategorilerinden ötürü karmaşık bir göç sistemi yaratmaktadır.

Çelik ve Çağlayan'a göre (2017:320) sığınmacılar ve mülteciler açısından Türkiye, komşu ülkelerde yaşanan siyasi belirsizliklerden kaçan insanların kendilerini güvende hissettikleri bir ülke olarak görülmekle beraber batı ve kuzey ülkelerine gitmek isteyen göçmenler için elverişli transit geçiş ülkesi olarak kabul edilmektedir. Diğer ülkelere göre de ekonomik açıdan daha iyi koşullar sunuyor olması sebebiyle çalışmayı düşünen sığınmacı veya mülteciler için ise hedef ülke konumundadır.

Düzensiz göçmenlerin ulaşım olanaklarından kaynaklı olarak Türkiye'yi bir transit ülke olarak kullanmaları Tepealtı'nın da (2019:133) belirttiği gibi transit ülke olarak öncelikle Türkiye'yi kullanarak, Ege Denizi'nden Yunanistan'a oradan da İtalya, Almanya gibi daha gelişmiş olan Avrupa Birliği ülkelerine geçmeyi hedeflemektedir. Buna bağlı olarak Türkiye, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği ile yaptığı uluslararası iş birliğinin gerekliliği olarak bu geçişleri yönetmeye ve denetlemeye çalışmaktadır.

Türkiye'ye gelen sığınmacı ve mültecilerle ilgili verilenlerin işlenmesi için Emniyet Müdürlüğüne bağlı olarak "Yabancılar ve Sığınma Başkanlığı Dairesi" kurulmuş ve veriler işlenmeye başlanmıştır. Fakat Tepealtı'nın da (2019:134) belirttiği gibi kayıtsız ve yasal olmayan yollarla Türkiye'ye giriş yapmak isteyen ve başka ülkelere geçiş yapmak için kullanmak isteyen düzensiz göçmenler çoğunlukla yakalanıp sınır dışı edilmektedir. Alınmaya çalışılan önlemlere rağmen düzensiz göçlerin önüne geçilememiş olması ve kara veya deniz sınırlarının uzunluğundan ve ayrıca göç güzergâhlarının çeşitliliği nedeniyle düzensiz göçün denetimi de zorlaşmaktadır.

Türkiye üzerinden geçişlerde düzensiz göçlerin çoğunluğu deniz yolu ile Yunanistan'a doğru gerçekleşmektedir. Yunanistan'ın göç ve sığınma sistemine dair tutumunun Avrupa Birliği sınır koruma politikaları bağlamında son

derece kısıtlayıcı ve sert uygulamalar içerdiği bilinmektedir. Güvenikleştirici bakış açısının varlığı *Arap Baharı sonrasında ortaya çıkan göç dalgaları* karşısında kurgulanan sistemin zayıf yönlerini daha belirgin hale getirmiştir. Sistemin doğru işlediği düşünülmediği gibi aynı zamanda sistemin düzensiz göçlerle mücadelesinde insan hakları ihlallerine de yol açtığı da düşünülmektedir (Yıldız Üstün ve Üstün, 2023: 383).

Kayıtsız girişleri engellemek için sınırdan içeri sığınmacıların alınmaması ve kimi zaman kötü muameleler yapılması ve botların itilmesi ile de gündemde olan Yunanistan kendi sınır müdahalelerini yaparken özellikle göçmenleri Türkiye sınırına geri iterek güvenlik önlemleri almaktadır. 2011 yılında özellikle Suriye iç savaşından sonra göç akınına uğrayan ve bunu kaçak yollarla yapmaya çalışan düzensiz göçmelerin Akdeniz ve Ege denizinde kıyıya vuran cesetleri dijital medyada yer aldığı haliyle uluslararası kamuoyunda oldukça önemli gündem oluşturmuş ve düzensiz göç, insan kaçakçılığı, bölgesel sınırların korunması ve göçmen hakları konularının uluslararası kamuoyunda sıklıkla tartışılmasına neden olmuştur.

YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılarak, *Yüzücüler* filmi üzerinden düzensiz göçmenlik olgusu incelenmiş olup, literatürde yer alan göç, göçmenlik, göç çeşitleri, göçmen ağları gibi kavramların filmde yansıtılan imgeler üzerinden derinlemesine tartışılması amaçlanmıştır. Göç süreçlerinde belirleyici olan yasadışı göç veya düzensiz göçmenlik olgularının filmde yer alan göstergelerine değinilerek *Yüzücüler* filmi üzerinden literatürle bağlantı kurulup göç endüstrisine ve insan kaçakçılığına vurgularda bulunulmuştur. Araştırma kapsamında küreselleşme ile göçün yeni bir boyut kazanmasına ve göç sistemleri ve göçmen ağları teorisine vurgu yapılmıştır. Ayrıca, filmde yer alan karakterlerin göç deneyimi yaşayan tanıdıklarının yanına gidebilme kararlarının belirleyici olduğu ve göç deneyimlerinin benzer etnik kökene, milliyete ya da dini kimliklere sahip insanlar arasında aktarılan bir bilgi birikimine dayandığı ve bu paylaşımların özellikle sosyal medya aracılığıyla yaygınlaştırılması sonucunda, filmde de vurgulandığı gibi, göçmen ağlarının sürekli bir yeniden inşa süreciyle genişlediği ve göç hareketlerini devamlı hale getirdiği tartışılmaktadır.

Bu çalışma ile sinema, sosyolojik bir araştırma üzerinde incelenecek olan toplumun coğrafyası, sosyopolitik yapısı, kültürü gibi birçok izlerin bulunmasında yardımcı rolü üstlenmektedir. Sinema ile toplumun, toplumların yaşadıklarını aktararak bir nevi bir belge özelliği taşımaktadır. Bu nedenle sinema toplum için bir ayna görevi üstlenmektedir. Bu durumu Yıldırım'ın (2018:236) dile getirdiği üzere sinema, insanların ve aslında toplumun dilini ortaya koyan ve bunu yaparken de hem kendi dilini kullanması hem de sinema gerçeğini gerçeklikle anlatan bir sanat olarak hayatımızda yer almaktadır. Sanat ürünü olarak ele aldığımız filmler, insanlarda farklı duygu ve düşüncelerden oluşan izler bırakmaktadır. Toplum içerisinde olan bir olay veya olgudan esinlenerek beyaz perdeye aktarılan filmler, profesyonel bir gözlem ile sosyolojiye ve özellikle sinema sosyolojisine konu olmaktadır. Analizi yapılacak olan *Yüzücüler* filminde de siyasal nedenlerle zorunlu hale gelen bir göç hareketinin üzerinden, göç/göçmenlik ve göç endüstrisi kavramları imgeler üzerinden tartışılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, filmin geçtiği coğrafyanın siyasal gerilimleri ve çatışmaların klasik göç kuramlarının itme- çekme faktörlerine uygun biçimde bireyler üzerinde yarattığı göç etme zorunluluğu belirgin biçimde ortaya konulmaktadır.

BULGULAR**BİR GÖÇ HİKÂYESİ: YÜZÜCÜLER FİLMİ**

2022 yılında dijital bir platform üzerinden yayına giren filmin senaryosu Sally El Hosaini ve Jack Thorne tarafından yazılmış ve yönetmenliği de Sally El Hosaini tarafından üstlenilmiştir. Filmde, Suriyeli iki kız kardeşin iç savaşın yaşandığı Suriye’de hayatta kalabilme ve kendilerine savaştan uzak yaşantı kurabilme mücadelesi anlatılmaktadır. Gerçek bir hayat hikâyesinden esinlenerek ortaya konulan yapıt içerisinde transit göç, düzensiz göçmenlik ve uluslararası insan kaçakçılığı ve göçmen ticareti ortaya konulmaktadır.

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı ile binlerce insan hayatını kaybetmiş ve bir kısmı da buldukları durumdan kaçmak için göç etmek zorunda kalmıştır. Filmde iç savaşın ülkelerinde yaygınlaşması ve yaşadıkları bölgeye ulaşması ve yüzme yarışları esnasında atılan bir bomba ile artık hayatlarına direkt olarak temas etmesi ile ülkelerini terk etme planları yapan profesyonel iki yüzücü kardeşin yasadışı biçimde Almanya’ya ulaşma öyküleri anlatılmaktadır.

Filmde yer alan karakterler incelendiğinde, önceden Suriye için yüzen iki kızını da profesyonel olarak çalıştıran, yetiştiren ve olimpiyatlara hazırlayan bir baba ve kızlarının başarılarına odaklanmış bir anne ve yüzücü iki kardeş ve küçük bir kız kardeşin de olduğu bir ailenin öyküsüne yer verilmiştir. Filmde öyküsü anlatılan ailede, sanat faaliyetleri ve sportif başarılar öncelenmektedir ve çocuklarının kendilerini gerçekleştirebilmeleri adına kendilerini bir sanat ya da spor dalında ilerleten ve madalyalar kazanan aile bireylerinin öyküleri ön plana çıkmaktadır.

Öykünün temel kahramanları olan 17 yaşındaki Yüstra ve 20 yaşında olan ablası Sarah farklı iki karakteri yansıtmaktadır. Sarah toplumsal konulara daha duyarlı bir kişi olarak betimlenmektedir ve filmde kardeşinin doğum gününde bile iç savaşın çıktığı yerlerle ilgili haberleri izleyip iç karışıklığın yaşadıkları şehre ulaşacağından endişe duymaktadır ve sürekli sosyal medya üzerinden iç savaşla ilgili paylaşımları takip etmektedir. Yüstra ise kendini tamamen yüzmeye adanmış, mücadelecisi, azimli bir karakter olarak sunulmaktadır. Filmde 2015 yılına gelindiğinde bir kulüpte iki kız kardeş dans ederken arka taraflarında bombaların patlaması ve daha sonra profesyonel yüzücü olan Yüstra havuzda yüzme yarışında mücadele ederken yüzme havuzuna düşen ve tesadüfi şekilde patlamayan bomba ile karşı karşıya kalması yansıtılmaktadır. Patlamayan bomba ile kız kardeşlerin babaları için karar anı gelmiştir ve çocuklarının profesyonel yüzme kariyerlerine devam edebilmeleri için Almanya’ya gitmeleri gerektiğine ikna olur. Bunu yapmak zorundadırlar çünkü ölüm ile burun buruna gelmişlerdir. İki kız kardeş, yaptıkları plan dâhilinde, hayallerini bombalara teslim etmek yerine, ülkelerini çizdikleri plan üzerinden terk edeceklerdir ve hayallerine kavuşacaklardır. Asıl göç edilmek istenen yer ise Almanya’dır. Türkiye öncelikli bir transit geçiş ülkesi olarak gösterilmektedir ve düzensiz göçmen kaçakçılarının iletişim faaliyetleri ve sosyal ağları İstanbul’da kurulmaktadır. Karakterler, Türkiye- Suriye sınırını yürüyerek ve yasadışı/ kayıt dışı biçimde aştıktan sonra İstanbul’a gelmektedirler ve ardından Yunanistan’a ve oradan da Almanya’ya hedef ülke olarak erişebilmek üzerine bir plan oluşturmuşlardır.

İstanbul'a yasadışı ve kayıt dışı biçimde gelen Yüstra, Sarah ve kuzenleri Nizar öncelikli olarak kendilerine ortak dili konuşabildikleri ve Avrupa'ya göç etmek için yardım edebilecek birilerini aramaktadırlar ve bu amaç doğrultusunda akıllı telefonları üzerinden "Türkiye'deki Suriyelilerin" dâhil oldukları sosyal ağ uygulamalarını kullanmaktadırlar. Filmde İstanbul'un bir sokağı ve bu sokakta takım elbiseler üzerine can yeleği giydirmiş dükkânlar ve buna ek olarak göçmen kaçakçılığını ticarete dönüştürmüş olan, düzensiz göçe olanak sağlayan insanlara yer verilmektedir. Ege Denizi'ne deniz yolu ile bir bot üzerinden geçiş yapmak için götürülen onlarca insan ve verilen küçük bir bot ile zorlu serüven başlamaktadır. Filmin izleyiciler üzerinde çoğunlukla etkili olduğu varsayılan sahnesinde, botun bozulması üzerine önce Sarah sonra Yüstra'nın botun batmasını engellemek üzere kendilerini mavi sulara bırakmasına ve kıyıya kadar yüzme mücadelelerine şahit olunmaktadır. Güvenliksiz biçimde ölüm ile mücadele içeren bu yolculuğun sonunda kıyıya ulaşan göçmenler ardından Midilli adasına giriş yapmaktadırlar. Midilli şehir merkezine yürüdükleri anda, aynı yolu seçerek bu adaya ulaşan ve ulaşınca ortalığa atılan binlerce can yeleğinden oluşan dağ görüntüsü, düzensiz göçmenliğin niceliksel olarak büyüklüğünü gözler önüne sermekte ve düzensiz göçmenlik ve insan kaçakçılığının ne denli büyük bir sektör haline geldiğini imgesel olarak vurgulamaktadır.

Göçmenler, Midilli'de şehir merkezine ulaştıklarında ise halkın göçmenleri istememesi, su vermemesi, göçmen gördükleri zaman camlarını kapatmalarına yer verilmektedir ve bu yolla düzensiz göçmelere Avrupa Birliği'nin "ötekileştirici" ve yabancı düşmanlığı içeren bakış açısı sergilenmektedir. Karakterlerin yolculuğu, Macaristan sınırı üzerinden yine göçmen kaçakçıları aracılığıyla Almanya sınırına kadar devam etmektedir. Ardından, Almanya sınırına girdikten sonra düzensiz göçmenler yetkililer tarafından kayıt altına alınarak, geçici bir yaşam merkezine yerleştirilmektedir. Burada, sığınmacı olma talepleri resmi kayıt altına alınan düzensiz göçmenler ve filmin karakterleri, bir yıl gibi uzun bir süre başvurularının yanıtlarını beklerken kübik yaşam alanlarında son derece kısıtlı olanaklar içerisinde yaşantılarını denetim altında devam ettirmektedirler. Düzensiz göçmenlerin toplu yaşam alanlarında kurdukları göçmen ağları ve dayanışma da filmde ön plana çıkarılan önemli durumlardan biri olarak tanımlanabilir.

Sarah ve Yüstra'nın sığınmacı taleplerinin yanıtları uzun süre gelmediği için hayatlarına göçmen toplu yaşam alanları civarında yeni bir gündelik hayat inşa ederek devam etmeye çalışmaktadırlar. Bu noktada, profesyonel yüzücü olan karakterlerden Yüstra'nın bir yüzme salonuna gidip Alman bir antrenörle iletişime geçmesi ile film farklı bir döngüye evrilmektedir. Alman antrenörün desteği ile yüzme havuzunda antrenman yapmaya başlayan kızlardan, Yüstra ve Sarah toplu yaşam merkezinden sporcu yaşam merkezine geçiş yapmışlardır ve artık burada yaşamaktadırlar. Rio Olimpiyatlarında ülkesini temsil etmek isteyen Yüstra çalışmalara başlamıştır ve yüzücü olarak kariyerini devam ettirmek istemektedir. Bu amaç doğrultusunda 2016 Rio Olimpiyat Oyunları'nda mücadele etmek istemektedir ancak ülkesi Suriye yasal olarak savaşta olduğu için böyle bir imkânı yoktur bu nedenle, kendisi gibi farklı ülkelerden gelen (Suriye, Eritre, Somali, Sudan) sığınmacılardan oluşan ve "vatansız" kalan ilk Sığınmacı Olimpiyat Takımı'nda (Refugee Olympic Team, ROT) mücadele edebilme olanağına kavuşur. Son derece başarılı biçimde yüzen ve derece alan Yüstra'nın mutluluğunun ardından ailesi de Almanya'ya gelmiş ve aile birleşimi de düzensiz göçmenliğin bir görüngüsü olarak bu hikâyede de yer almıştır. Abla Sarah ise düzensiz göçmenlere yardım için Midilli adasına geri dönerek ve sivil toplum kuruluşlarında çalışarak, kendisinin

de temsilcisi olduğu bu sosyal olgunun çözümüne destek olmayı amaçlamıştır. Yüsrâ 2020 Tokyo Olimpiyatlarında yine Sığınmacı Olimpiyat takımında mücadele etmiştir. Yüsrâ Mardini'nin şimdi Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü'nde iyi niyet elçisi olarak görev yaptığı ve düzensiz göçmen ve mültecilerin savunucusu olduğu bilgisi filmin sonunda bilgi olarak paylaşılmaktadır. Ayrıca, film sonunda yer alan bilgi akışında, 2011 yılından beri 5.7 milyon Suriyeli'nin mülteci konumunda olduğu, dünya üzerinde 30 milyondan fazla mülteci olduğu ve bu sayının yarısından fazlasının 18 yaşından küçüklerden oluştuğu aktarılmaktadır. Bu niceliksel bilgi filmin gerçeklikle ve toplumsal olgusallıkla olan bağlantısını güçlendirmekte ve filmin yalnızca bir film değil aynı zamanda sosyal bir gerçekliğin sanatsal yansıması olduğunu vurgulamaktadır.

Filmi analiz ederek göç ve göçmenlik olguları tartışılacak olursa, öncelikle Asya ve Avrupa arasında olan ya da transit göçün bir ayağı olarak görülen Türkiye'nin önceki bölümlerde de tartışıldığı gibi yeterli sosyal imkânlarla sahip olmayan ve ülke içerisinde veya sınırlar üzerinde güvenlik tehdidi yaşayan bireylerden kaynaklı olarak güvenli ve sınırlarının uzun olmasından kaynaklı bir yaklaşımla önemli bir transit ülke ve göçmen kaçakçılığında önemli bir merkez olması ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, nitelikli ve kariyer hedefi olan göçmenler için Türkiye bir transit ülke olarak yansıtılırken, esas amaç kariyer hedeflerinin üst düzeylerine erişebilme imkânı sunma potansiyeli yüksek görünen Avrupa Birliği ülkelerine erişebilmektir.

Bir başka şekilde ifade edilmek istendiğinde ise Deniz'e göre (2014:184) "düzensiz göçmenlerin, bir kısmı Türkiye'yi transit ülke olarak kullanmakta ve bir kısmı ise kaçak işçi olarak çalışmakta ve Türkiye'yi hedef ülke olarak kullanmaktadır. Bunun sonucu olarak, 20. yüzyılın ortalarından bu yana kendi vatandaşları yurtdışına göç eden bir ülke olan Türkiye artık başka ülke vatandaşlarının göç ettiği ve çalıştığı bir ülke olmaya başlamıştır". Çevresinde olan ülkelerde artan siyasi çatışmalardan ötürü Türkiye'nin bir kaçış ülkesi olarak görülmesi ya da kimi zaman bir işgücüne olanak sağlaması göçmenler tarafından çekici bir unsur haline gelmiştir. Burada Türkiye'ye coğrafi açıdan ulaşımın yürüyerek bile mümkün olmasının getirdiği elverişlilik belirleyicidir.

Türkiye'de düzensiz göçmenliğin artması özellikle uluslararası göç sistemlerinin farklı göçmen kimliklerinden dolayı niteliklerinin değişeceklerine inanması, diğer ülkelere göre daha elverişli olması ve daha iyi koşullar sunmasından transit bir geçiş ülkesi olarak görülmektedir. Bu sebeplerden ve benzeri sebeplerden dolayı da sığınmacı, mülteciler için de hedef ülke konumunda yer almaktadır.

Düzensiz göçmenlik olgusunda, Türkiye'yi bir köprü olarak kullanan veya başka bir ülkeye geçmek için sığınmacı taleplerinin sonucunu bekleyen düzensiz göçmenler de önemli bir grubu oluşturmaktadır. Sığınmacılık talepleri reddedilenler ise yasadışı yolları izlemekte ve filmde yansıtılan uluslararası kaçakçılık şebekeleri ile Avrupa Birliği sınırlarına bir şekilde ulaşmanın yollarını aramaktadırlar. Fakat bu durumda hedef ve transit ülkeler açısından, özellikle güvenlik başta olmak üzere düzensiz nüfus artışları ve bölgelerin belirli bir düzensizlik içerisine gireceği düşüncesinden hareketle hem toplumsal hem de siyasal olarak devletlerin göç politikaları üzerinde sıkı denetimin olması gerektiğini ve kontrol altında sürecin ilerlemesi gerektiği düşünülmektedir. Göçmenlerin kullandıkları kara ve deniz yolları ile süreç aslında yasal bir döngüyü de kapsamaya başlamaktadır. Buna neden olan diğer bir durum ise göçmen kaçakçılığı ve göç endüstrisinin yaygınlaşmış olmasıdır. Filmde de bu süreçlerin etkilerine rastlanmaktadır. Özellikle göç edilmesi planlanan ülkelere gitmeden önce filmde de

olduğu gibi ortak dili paylaşabildiği ya da kendisi gibi olan insanları bulmaları gerekmektedir. Nitekim bunun için İstanbul'da sosyal medya üzerinden, *düzensiz göçmen sosyal ağları şeklinde işlev gören* sosyal medya uygulamalarına erişim sağlamaya çalışmaları filmde vurgulanan ve düzensiz göç olgusunun önemli noktalarından biridir. Bu noktada da Castells ve Miller'ın (2008) "*göç ağları teorisi*" ön plana çıkmaktadır. Bu yaklaşıma göre, göçün sürekliliği ve kendini yeniden üreten dinamiklerle süreç açıklanmaya çalışılmıştır. Güllüpınar'a göre (2012:75) bu durum göçmenlerin göç etmeyi düşündükleri ülkeler üzerinden bağlantılar kuran ve göçmenlerin göç etmesini sağlayan aracı yapıların oluşmasını sağlamıştır. Kaçınılmaz olarak, aracı yapılar olarak faaliyet gösteren düzensiz göçmen ağları ise söz konusu toplumsal ve hukuki sorunu bir sektör haline dönüştürmektedir. Göç etmek isteyenlere olanak sağlayan 'göç endüstrisinin' bu sayede ortaya çıkmakta olduğunu söyleyen Güllüpınar'a göre (2012), aracı 'ara yapıların', göçmenler ile siyasal ve ekonomik kurumlara arasında aracı rol üstlenen bireyler, gruplar ve kurumları kapsadığını vurgulamaktadır.

Wilpert'e göre ağ teorisi ve göçmen ağını aktaran Çağlayan'a göre,(2006:85), öncü göçmenlerin *öncelikle göç veren ve göç alan toplumları birbirine bağlayan* bir altyapı oluşturduklarını ve bu bağlantı ile göç veren toplumdaki diğer bireylere göçme imkânı sağladığı düşünülmektedir. Buna bağlı olarak *yeni göç dalgaları*, kurulmuş olan ağ hareketine geçirmekte ve daha sonra göç edenler ilk gelenlerin tecrübelerinden yararlanmaktadır. Zamanla göçün kendi kendini devam ettiren bir hâl aldığı görülmektedir. Filmde de, göç edebilen sığınmacıların hikâyelerinin sosyal medya üzerinden yaygınlaşması, aracı insan kaçakçılığı yapan grupların oluşması ve önceki göç deneyimleri sahiplerinin yeni gelenlere bilgi aktarımı gözler önüne serilmektedir ve bu şekilde, Çağlayan'ın vurguladığı gibi öncü grupların, sosyal ağlar aracılığıyla, göçün sürekliliğini yaygınlaştırdığı iddiası desteklenmektedir. Böylelikle aslında zincirleme bir göç yaşanmış olup göç üzerinde bir süreklilik sağlanmaya çalışılmıştır. Gerek mülteci/sığınmacı olarak gerekse de aile birleşimi başvurusu ile de gerçekleşen bu göç hareketleri her koşulda sosyal ağlar aracılığıyla yaygınlaşmaktadır. "Göçmen ilişkiler ağı kavramı ile açıklanmak istenen ise göçmenlerin terk ettikleri ülkeleri ve yeni yerleşmeyi düşündükleri veya yerleştikleri ülkelerde bulunan eski göçmen veya ortak köke bağlı olarak göçmenlerle kurulan bağlantıdır"(Güllüpınar, 2012:73). Burada kurulan bağlantılar ile de aslında göç kanallarının kullanılması düzenli ya da düzensiz her türlü göç ve insan hareketliliğinde belirleyici olmaktadır. Başka bir deyişle, ağ teorisi, göçe neden olan faktörlerden ziyade, göçün zaman ve mekân içerisinde nasıl devam ettiğine odaklanır (Tümtaş, 2020:47). Devamında ise aracı olanlara, göçmenlerin sosyal uyumuna, ekonomik yüklerine odaklanarak, mevcut göç ve göçmenlik hallerinin farklı boyutlarına odaklanmaktadır. *Yüzücüler* filmi de uluslararası göçmen ilişkiler ağı kavramını ve düzensiz göçmenlikte yasadışı ağları ön plana çıkararak, düzensiz göçmenliğin temel inşa süreçlerine değinmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Tarih boyu süren göç olgusu, ekonomik, kültürel veya siyasal olarak karşılaşılan en önemli olgulardan biri olmaktadır. Bu süreçte göçmenler veya sığınmacıların çeşitli yollarla ülkeler arasında gerçekleştirdikleri göçler ile düzensiz göçün artması ve bunun bir göç endüstrisine veya kimi zamanda insan kaçakçılığına dönüşmesi sıklıkla görünür hale gelmektedir. Aslında bu şekilde de farklı bir enformel sektör yaratılmakta ve bu sektör ile

insanlar daha koordineli olarak sistem çarkını genişletmekte ve göçmenlik yeni boyutlar kazanmaktadır. Göçlerin süreklilik göstermesi ve kendini yenileyerek ilerlemesinde küreselleşmenin de etkileri önem kazanmaktadır ve bu bağlamda, küresel ağlar dolayısıyla öncelikle bilgi ve ardından da insan hareketliliği daha mümkün hale gelmektedir. Hedef ülkelerin zaman içerisinde farklılaşması göç ve göçmenlik ağlarıyla son derece ilişkili olgular olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum *Yüzücüler* filminde de vurgulanan esas noktalardan biridir.

Özellikle küreselleşme sürecinin göçün yapısı veya biçiminde etkili olduğu hatta yeni göçlerin ortaya çıkmasına olanak sağladığı görülmektedir. Örneğin, ekonomi temelli olarak görülen emek göçlerinin küresel ekonomi içerisinde iş gücü yapısını değiştirmesi ve göç edilen ülkelerdeki uyum sorunlarını beraberinde getirmesi de küreselleşme süreci ile yeni bir boyut kazanmaktadır (Çağlayan, 2006:89). Zira ağ sistemleri sayesinde de aslında göçmenler öncelikli olarak göçmen gruplarının izini sürüp sonrasında çeşitli bağlantılar ile yeni ve sürekli göç dinamiklerini oluşturmaktadırlar. Sonuç olarak göç süreci hızlanmaya ve kolaylaşmaya başlamıştır ve göçmenlik artık son derece akışkan ve dinamik bir süreç haline gelmektedir. *Yüzücüler* filminin de ön plana çıkardığı gibi, düzensiz göçmenlik yeni küresel ağlar ve göçmen ağları sayesinde sürekli değişen ama devamlılığı kesintiye uğramayan bir sosyal olgu olarak her zaman toplumsal ve politik hayatın önemli bir noktası olmaya devam edecektir. Bu bağlamda, göç ve göçmenlik halleri, tarih boyunca mevcut olan ancak farklılaşan deneyimlerdir.

Bu bağlamda, göç ve göçmenliğin tezahürlerinin, sinema bağlamında sunulması, hem imgeler yoluyla sürecin ve aktörlerin daha net biçimde anlaşılmasına, hem de sürecin anonim ve isimsiz “mültecilik” boyutundan çok ötede insan ve toplumsal açıdan farkındalıkla siyasetin ötesinde bir olgu olarak anlaşılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, bu açıdan sinemanın toplumsal gerçekliliğin imgesel inşasının yanında sosyal olgulara ilişkin farkındalık yaratma misyonu da ön plana çıkmaktadır.

Göç deneyimi yaşayan bireyin mikro düzeyde toplumsal etkileşimleri, uyum ve bütünleşme noktasında yaşadığı bireysel değişimlerin yanında makro düzeyde göç ve göçmenlik toplumları önemli biçimde değiştiren olgulardır. Bu nedenle, göç olgusunu statik ve durağan kuramlarla ele almak ve göçmenlik halini tek boyutlu açıklamalarla tanımlamaya çalışmak yetersiz kalacaktır. Toplumlar farklılaştıkça, ulus-devletlerin siyasi hedefleri değiştikçe ve ulus-devletlerin bazılarında mevcut siyasal istikrarsızlık ve ekonomik yetersizlik durumları devam ettikçe, sıradan insan için yer değiştirmek, ülke değiştirmek ve hayatlarını yeniden inşa etmeleri kaçınılmaz ve zorunlu haller olmaya devam edecektir. Dolayısıyla, göçlerin nedenleri değişiyor olsa da, göçlerin zorunlu ya da gönüllü olma durumu farklılaşıyor olsa da, yaşadığı yeri terk eden her birey için göç deneyimi yeni toplumsal inşa süreçlerini, toplumsal zorluk ve zorunlulukları ve makro düzeyde siyasal ve hukuksal tartışmaları beraberinde getirmektedir. Bu tartışmalar da son kertede toplumsal ve siyasal hayatın göç ve göçmenliğin yeni halleri ekseninde sürekli değişime açık olması durumunu kaçınılmaz kılmaktadır. *Yüzücüler* filmi de benzer biçimde göçmenliğin akışkan ve değişen halini izleyiciye sunmayı amaçlamış ve karakterlerin film üzerinden değişen konumları itibarıyla, göç, göçmenlik, sığınmacılık ve göçmen hakları gibi noktalar ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

ÖNERİLER

Bu çalışma, düzensiz göçmenlik olgusuna, toplumsal hayatın bir izdüşümü olan sinema aracılığıyla bakmayı amaçlamıştır. Çalışmada ortaya konulan tartışmalar, göç ve göçmenlik, düzensiz göç ve benzer çalışmalara kuramsal katkı sağlayabileceği gibi, sinema ve sosyoloji ilişkisini ortaya koyan çalışmalara da katkı sunacaktır.

Etik Metni

“Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazar(lar)a aittir. Bu çalışmada etik kurul iznine gerek bulunmamaktadır.”

Yazar(lar)ın Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmada birinci yazarın katkı oranı %55, ikinci yazarın katkı oranı %45'tir.

KAYNAKÇA

- Abadan Unat, N. (1976). Turkish Migration to Europe, 1960-1975: A Balance Sheet of Achievements and Failures, *Turkish Workers in Europe 1960-1975: A Socioeconomic Reappraisal*, ed. Nermin Abadan Unat, E.J. Brill, Hollanda, 1(46).
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri, çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut, Bilgi Yayınları.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 67-91. <https://dergipark.org.tr/pub/musbed/issue/23522/250638>
- Çelik, N. Ve Çalağan, Ö. (2017). Avrupa Birliğinin Göç ve Mülteci Politikalar, Geleceğin Sosyal Bilimcileri Ulusal Öğrenci Kongresi Bildiri El Kitabı, Zonguldak.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(1), 175-204. <https://dergipark.org.tr/pub/tsadergisi/issue/21491/230375>
- Elmas, A. (2023). Düzensiz Göçmenlerin Ege Denizinde Yunanistan Tarafından Geri İtilmesinin Aihm Kararları Işığında Analiz, *Academy 1st International Conference On Migration Studies*, 25:28.
- Erder, S. ve Kaşka, S. (2003). Düzensiz Göç ve Kadın Ticareti: Türkiye Örneği, Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM).
- Gençler, A. (2005). Avrupa Birliğinin Göç Politikası, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 49. <https://dergipark.org.tr/pub/iusskd/issue/897/10022>
- Güllüpınar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4). <https://dergipark.org.tr/pub/yalovasosbil/issue/21788/615741>
- Görer Tamer, N. (2014). 'Hayalet' Göç: Yaşam Kalitesi Arayışında Türkiye Kıyı Yerleşmelerine Yönelen Avrupa Emekliler, *İdealkent*, 5(14), 206-233. <https://dergipark.org.tr/en/pub/idealkent/issue/36699/418651>
- IOM. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü* (Cilt No:18). Cenevre: IOM.
- IOM (International Organization for Migration/Uluslararası Göç Örgütü) (2013). Göç Terimleri Sözlüğü, Düzensiz Göç, Hedef ve Kaynak ülke, No 31, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf

- İçduygu, A. (2000). The Politics of International Migratory Regimes: Transit Migration Flows in Turkey, *International Social Science Journal*, 52 (165).
- İçduygu, A. ve Aksel, B. D. (2012). Türkiye’de Düzensiz Göç. Uluslararası Göç Örgütü Türkiye, Ankara.
- İçduygu, A. Erder, S. ve Gençkaya, Ö. F.(2014). Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere, Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi, Ocak, İstanbul.
- Örmeci Güney, G. ve Cengiz, S. (2023). Göç, Göçmen Politikaları ve Türkiye’de İşgücü Piyasalarında Prekaryalaşma, *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 8(20), 236-249.<https://doi.org/10.25204/iktisad.1219544>
- Südaş, İ. ve Mutluer, M. (2010). Daha İyi Bir Hayata Doğru: “Yaşam Biçimi Göçü”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 19(1), 31-47.
- Şemşit, S. ve Çelik, D. (2019). Kale Avrupası Yaklaşımı ve Düzensiz Göç, *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 15(2), 279-294.<https://dergipark.org.tr/tr/pub/paradoks/issue/48618/592256>
- Tepealtı, F. (2019). Avrupa Birliği’ne Yönelik Türkiye Geçişli (Transit) Göç Hareketleri Ve Türkiye’nin Düzensiz Göçle Mücadelesi, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 24(41), 125-140.<https://doi.org/10.17295/ataunidcd.548941>
- Topcuoğlu, A. R. (2016). Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama, *İnsan Hakları Yıllığı*, 34, 1-20.
- Tümtaş, S. M. (2020). *Nöbetleşe Dışlanma Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, İletişim Yayınları.
- Yıldırım, E. (2018). Toplumsal Yapının Aynası Olarak Sinema: Söylem ve Eleştirel Söylem Analiz Yöntemlerine Göre Ayla Filminin Çözümlemesi, *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 3(1), 234-243. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inifedergi/issue/37518/411020>
- Yıldız Üstün, E. ve Üstün T. M. (2023). Yunanistan’ın Düzensiz Göçle Mücadelesinde Gerçekleşen İnsan Hakları İhlalleri, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(1), 377-388.<https://doi.org/10.33206/mjss.1130813>
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri Ve Etkileri, *Turkish Studies (Elektronik)*, 9(2), 1685-1704.<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6274>